

Nr 21.

Ankom till riksdagens kansli den 28 februari 1935 kl. 4 e. m.

*Utlåtande i anledning av väckta motioner om lagstiftning
till skydd för markägares rätt till bärplockning å
skogs- och hagmark m. m.*

Första lagutskottet har till behandling förehåft följande inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen motionen i första kammaren nr 100 av herr *Holstenson* m. fl. samt motionerna i andra kammaren nr 136 av herr *Hansson* i Vännäsby och nr 234 av herr *Mattsson* m. fl.

I motionerna I: 100 och II: 234, vilka äro likalydande, anföres, att, likaväl som en markägare eller jakträttsinnehavare äger rätt att avlysa och utnyttja jakten på sitt område, borde en jordägare eller hans rättsinnehavare äga laglig möjlighet att hävda sin rätt till bärplockning inom de områden, han för sådant ändamål vill utnyttja. Det syntes därför riktigt att en lagstiftning komme till stånd, som gjorde möjligt för markägaren att lagligen skydda de jordområden han själv ville och kunde utnyttja, eller ock ett område som han ville upplåta till någon i orten boende, vilken för sin utkomst vore beroende av denna förvärvskälla. På grund av det anförda hemställdes, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om lagbestämmelser till skydd för rätt till bärplockning å skogs- och hagmark i huvudsak efter de sålunda angivna riktlinjerna.

I motionen II: 136 har yrkats, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t hemställa om återupptagande av tidigare igångsatt men år 1922 nedlagd utredning angående rätten att tillvarata skogsbär, samt om vidtagande av åtgärder i samma syfte som avsågs med »1930 års proposition till riksdagen angående bestämmelser om förbud för plockning av omogna skogsbär», allt i ändamål att åt den jordägande lantbefolkningen i högre grad än nu vore fallet säkerställa avkastningen av skogsbär å deras marker.

Beträffande de skäl, motionärerna anført till stöd för sina yrkanden, får utskottet hänvisa till motionerna.

De i motionerna berörda frågorna ha förut flera gånger varit föremål för riksdagens prövning.

Beträffande frågan om rätten till vilda bär väcktes redan åren 1899 och 1908 motioner med begäran om utredning i ämnet, vilka dock icke vunno riksdagens bifall. Lagutskottet, som behandlade motionerna, anförde sistnämnda år bland annat, att den rättsuppfattningen syntes vara allmänt utbredd, att

jordägarens rätt icke i och för sig uteslöte annan från att tillgodogöra sig ifrågavarande naturalster.

Frågan var därefter föremål för lagberedningens övervägande och i sitt år 1909 avgivna förslag till ny jordabalk upptog beredningen en bestämmelse i ämnet av följande lydelse: »Vilt växande bär och svamp äge en var taga å annans mark, där det kan ske utan skada å ägor, dock ej å tomtplats eller i trädgård, ej heller mot förbud av ägaren eller den honom företräder, inom ett avstånd därifrån av tre hundra meter». Det hade sålunda icke synts beredningen riktigt att utan vidare lagfästa uppfattningen att envar hade rätt att på annans mark plocka bär och andra dylika naturalster. Å andra sidan hade beredningen icke ansett det böra ifrågasättas att alldeles bryta med den hävdvunna uppfattningen och obetingat förbehålla skogsbären åt jordägaren.

Vid riksdagen år 1913 väcktes ånyo motioner i ämnet. Lagutskottet framhöll nu, att åtminstone i de sydligare delarna av landet, där skogsbären tillades ett jämförelsevis högre värde, rättsuppfattningen vore på väg att förändras i riktning mot ett starkare hävdande av jordägarens anspråk på att skogsbären tillkomme honom i likhet med andra alster av hans jord, samt att han fördenskull borde äga att utan intrång av andra tillgodogöra sig desamma. Efter hemställan av utskottet avlät riksdagen även en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning huruvida och i vilken omfattning ägare och innehavare av jord kunde beredas skydd mot tillägnande av å deras mark växande vilda bär, samt om framläggande för riksdagen av förslag till lagstiftning i ämnet.

Denna riksdagens framställning föranledde utarbetande inom justitiedepartementet av ett utkast till lag om rätt till bärplockning och tillvaratagande av vissa andra naturalster. Detta utkast vilade på väsentligen samma grunder som ovan angivna av lagberedningen förordade bestämmelser. Över utkastet avgåvo verk och myndigheter m. fl. infortrade yttranden. Ärendet överlämnades sedermera till de sakkunniga, vilka år 1919 tillkallats för att biträda i justitiedepartementet vid fortsatt behandling av frågan om ny jordabalk (1919 års jordabalkssakkunniga). Emellertid förordnade Kungl. Maj:t den 24 november 1922, att det åt dessa sakkunniga anförtrordade utredningsarbetet skulle vila från och med den 1 januari 1923. Nämnda sakkunniga ha sedermera icke återupptagit sitt arbete.

Vid riksdagen år 1927 påyrkades i två motioner fullföljande av den påbörjade utredningen. I sitt utlåtande över motionerna anförde första lagutskottet, att skäl icke förebragts för att frågan om rätten till skogsbären borde göras till föremål för särskild utredning och således utbrytas ur sitt naturliga sammanhang med revisionen av jordabalken. Det syntes kunna tagas för givet, att arbetet med denna revision komme att återupptagas så snart omständigheterna det medgäve. Med hänsyn därtill ansåge utskottet det icke lämpligt, att framställning gjordes till Kungl. Maj:t om fullföljande av den utav 1913 års riksdag begärda utredningen i detta ämne, samt hemställde, att motionerna icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

I en vid utlåtandet fogad reservation anförde emellertid sju av utskottets ledamöter, att den utredning angående rätten till växande vilda bär, vilken på föranledande av riksdagens ovannämnda skrivelse igångsatts, hade fått vila sedan flera år tillbaka, och att någon utsikt till dess snara återupptagande icke syntes vara för handen. Då samma skäl som föranlett den omnämnda riksdagsskrivelsen i oförminskad grad alltjämt gjorde sig gällande och anledning ej syntes föreligga att uppskjuta utredningen ifråga i avvaktan på en blivande revision av jordabalken, hemställde de, att ifrågavarande motioner måtte av riksdagen bifallas.

Vid frågans behandling i kamrarna stannade dessa i olika beslut i det att första kammaren biföll reservationen, medan andra kammaren biföll utskottets hemställan. Frågan hade alltså förfallit.

I motioner vid riksdagen år 1928 upprepades yrkandena på utredningens fullföljande. Första lagutskottet förklarade i sitt utlåtande, att utskottet intog samma ståndpunkt som år 1927, och avstyrkte motionerna. Fyra reservanter hemställde på samma skäl som reservanterna i utskottet sistnämnda år att motionerna måtte bifallas. Även denna gång biföll första kammaren reservationen under det att andra kammaren biföll utskottets hemställan, i följd varav frågan ånyo förfallit.

Slutligen hemställdes i två motioner vid riksdagen år 1934, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utarbetande och framläggande av förslag till lagbestämmelser angående skydd för rätten till bärplockning å skogs- och hagmark.

Första lagutskottet anförde i avgivet utlåtande i anledning av motionerna bland annat följande:

De skäl vilka förut framförts för en lagstiftning på området hade numera väsentligen avtagit i styrka. I nämnda avseende ville utskottet erinra, att en förbättrad skogsvård på åtskilliga håll torde ha medfört att tillgången på bär minskat, och att den ekonomiska betydelsen av exempelvis lingonskorden till följd härav icke längre vore densamma som förut. Härtill bidroge även under nuvarande depressionsperiod, att bären i allmänhet måste säljas till mycket låga priser. Att likväl den gällande ordningen alltjämt kunde vara förenad med vissa olägenheter, ville utskottet icke bestrida. Med hänsyn härtil hade utskottet även övervägt de olika förslag till lösning av hithörande spörsmål som under sakens föregående behandling blivit framförda. Därvid hade emellertid de betänkligheter, som förut vid olika tillfällen gjort sig gällande mot desamma, icke kunnat avvisas. Även andra alternativ hade dryftats men även de mötts av åtskilliga berättigade invändningar. I betraktande av de svårigheter frågan sålunda alltjämt erbjöde och då som nämnts olägenheterna av den gällande ordningen nu vore betydligt mindre än förut, hade utskottet icke ansett sig böra förorda någon lagstiftning i ämnet.

Utskottet hemställde, att motionerna icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda. Fem ledamöter i utskottet reserverade sig emellertid mot utlåtandet. Första kammaren biföll motionerna, varemot andra kammaren biföll utskottets hemställan. Frågan hade alltså även denna gång förfallit.

Här må anmärkas, att Kungl. Maj:t den 1 februari 1935, jämte det Kungl. Maj:t bestämt att lagberedningen från och med den 1 mars 1935 skulle över-

taga den pågående utredningen om revision av aktiebolagslagstiftningen, förordnat att en eller två av lagberedningens ledamöter skulle utföra erforderliga förberedande arbeten för revision av jordabalken, varefter beredningen, sedan utredningen angående revision av aktiebolagslagstiftningen slutförts, skulle övergå till behandling av frågan om en reform av jordabalken.

Vad härefter angår frågan om lagstiftning i ändamål att förhindra skördandet av omogna skogsbär föreslogs i en motion vid riksdagen år 1913, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till lag angående fridlysningstider för lingon. Motionen avsågs emellertid av riksdagen.

Vid 1917 års riksdag yrkades i motioner förbud mot plockning av lingon före viss dag. Riksdagen hemställde detta år i skrivelse till Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t täcktes snarast låta verkställa utredning om och i vad mån bestämmelser kunde utfärdas, genom vilka lingonplockning före viss, för lämpligt område årligen av länsstyrelsen bestämd dag skulle vara vid ansvar förbjuden, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

I anledning härav förelade Kungl. Maj:t år 1918 riksdagen en proposition med förslag till lag om förbud mot plockning av lingon före viss dag. Vid behandlingen av frågan stannade kamrarna i olika beslut i det första kammaren avsåg propositionen under det att andra kammaren godkände ett av jordbruksutskottet avgivet förslag i huvudsaklig överensstämmelse med propositionen. Frågan hade sålunda förfallit.

Frågan angående lagstiftning om inskränkning av tiden för skörd av lingon upptogs ånyo i en vid 1927 års riksdag väckt motion. Även nämnda år förföll frågan genom skiljaktiga beslut i kamrarna.

År 1928 väcktes åter motion i ämnet. Riksdagen hemställde detta år i skrivelse till Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning angående inskränkning av tiden för skörd av lingon samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

År 1930 förelades riksdagen ny proposition i ämnet. Enligt denna skulle Konungen, därest förhållandena sådant påkallade till förhindrande av att lingon plockades innan de uppnått lämplig mognad, äga att på framställning av hushållningssällskap och landsting förordna, att inom visst område plockning av lingon, där dessa ej omedelbart förtärdes i samband med plockningen, icke finge äga rum före dag, som av länsstyrelsen bleve bestämd.

Jordbruksutskottet anförde i avgivet utlåtande över propositionen, att utskottet i huvudsak icke hade något att erinra mot densamma, men att enligt utskottets mening markägaren och arrendator borde undantagas från förbudet ifråga. Utskottet hemställde fördenskill, att riksdagen måtte lämna propositionen utan bifall, men anhålla, att Kungl. Maj:t måtte med beaktande av det anförda utarbeta nytt förslag i ärendet.

Vid utskottsutlåtandet fanns bland annat fogad en reservation av herr

Johansson i Uppmälby m. fl., däri hemställdes, att riksdagen enbart måtte avslå propositionen.

Första kammaren biföll utskottets hemställan, varemot andra kammaren anslöt sig till nyssnämnda reservation. Propositionen hade sålunda avslagits utan att riksdagen begärde nytt förslag i ämnet.

Såsom utskottets redogörelse utvisar ha de i motionerna berörda spörsmålen förut vid upprepade tillfällen varit föremål för överväganden.

Utskottet.

Vad först angår den civilrättsliga frågan om rättigheten att tillgodogöra sig bären har vid dessa överväganden å ena sidan anförts, att jordägaren borde beredas företrädesrätt åtminstone till en del av de bär som växa å hans mark. Å andra sidan har hävdats, att bären aldrig tillkommit jordägaren såsom sådan och att han fördenskull icke kunde göra anspråk på dem framför andra.

Det är riktigt att lagen i vårt land av gammalt icke uppställt något förbud att tillgodogöra sig vilda bär å annans mark. En viss begränsning i möjligheterna härtill har dock förefunnits genom bestämmelser som meddelats i andra syften. I detta hänseende kan utskottet erinra om förbudet i 24 kap. 11 § strafflagen att taga väg över annans tomt, åker, äng, plantering eller andra ägor, vilka därav kunna skadas. Den, som icke äger beträda viss mark, är uppenbarligen icke heller berättigad att där tillgodogöra sig bär och dylikt. Vad beträffar andra ägor har väl understundom gjorts gällande att jordägaren skulle äga rätt att bestämma om där växande bär ehuru deras tillgodogörande av andra icke blivit straffbelagt. Det torde emellertid med fog kunna sägas, att man ganska allmänt funnit det naturligt, att befolkningen på en ort skulle kunna gemensamt tillgodogöra sig bären å skogsmarken i trakten. Något berättigat missnöje till följd av denna ordning torde icke heller tidigare ha förefunnits.

Genom kommunikationsmedlens utveckling på senare tid ha förhållandena emellertid väsentligen förändrats. Det har blivit allt vanligare att folk från samhällena bege sig ut till mer eller mindre avlägsna trakter för att där tillgodogöra sig den bärskörd, som tidigare väsentligen varit förbehållen ortsbefolkningen. Enligt utskottets mening kunna dessa förhållanden understundom leda till för rättskänslan mindre tilltalande resultat. Mången jordbrukare är själv i minst lika stort behov av att kunna skaffa sig ett bidrag till hushållet genom att skörda skogsbär som de människor i understundom välsituerad ställning vilka från andra håll uppsöka hans marker. Det måste då synas stötande att vem det vara må skall äga tillgodogöra sig hela den skörd av bär som växer å jordägarens mark utan möjlighet för honom att reservera någon del för eget bruk. Ofta är det också omöjligt för honom och hans familj att skörda bären innan ägorna översvämmas av bärplockare från annan ort. Enligt utskottets mening är det därför ett berättigat önskemål att en jordägare beredes möjlighet att i någon mån förbehålla sig rätten till de bär som växa å hans mark. Av praktiska skäl ligger

därvid närmast till hands, att denna rätt kommer att avse de ägor som äro belägna närmast hans gård.

Erfarenheten har även givit vid handen, att konkurrensen om bären för-
anlett att de i stor utsträckning skördas långt innan de blivit mogna. Denna
olägenhet skulle väl i viss mån förminska, därest på sätt utskottet ovan för-
utsatt rätten till bären i någon utsträckning förbehölles jordägaren. Det
lärer emellertid även i övrigt vara synnerligen önskvärt att man söker ingripa
mot den särskilt beträffande lingonen utbredda oseden att skörda dem myc-
ket för tidigt. I fråga om möjligheterna för ett sådant ingripande kan det
väl vara förenat med vissa svårigheter att såsom tidigare föreslagits låta
offentlig myndighet bestämma viss tid före vilken lingonen å en viss ort ej
må skördas. Ett förbud att på uppenbart för tidigt stadium skörda lingonen
skulle dock alltid på denna väg kunna erhållas. Även andra utvägar äro
emellertid tänkbara. Sålunda finner utskottet icke uteslutet att det skulle
kunna meddelas en bestämmelse enligt vilken jordägaren skulle äga att hos
landsfiskalen i orten utverka förbud att skörda omogna lingon å viss mark.
För överträdelse av förbudet borde stadgas ett lågt bötesstraff, som dock
icke skulle äga tillämpning i andra fall än där någon efter det förbudet
blivit exempelvis genom anslag kungjort uppsåtligt eller genom oursäktligt
förbiseende åsidosatt detsamma. Genom att göra förbudet mot plockning
av omogna lingon beroende av jordägarens initiativ skulle detsamma icke
behöva bli mer omfattande än behovet kräver. För en sådan regel kan även
anföras att ett förbud av ifrågavarande slag aldrig lärer kunna bli effektivt,
därest icke jordägaren är intresserad av att medverka till dess upprätthål-
lande. Vidare må framhållas att den ifrågasatta bestämmelsen alltid skulle
medge rätt att plocka mogna lingon. Att på detta sätt för straffbudets till-
lämpning kräva, att någon verkligen illojalt försökt förekomma andra och
skördat bären i förtid, torde även vara överensstämmande med rättskänslan.

Då avsikten med en bestämmelse av nu berört innehåll icke är att be-
reda jordägaren en förmån framför andra, synes det vara konsekvent att
föreskriva att, där jordägaren beträffande viss mark utverkat ett sådant för-
bud som förut nämnts, icke heller han själv eller hans folk må där skörda lingon
i omoget tillstånd. Vissa invändningar, som förut anförts mot ett sådant
förbud jämväl för jordägaren och hans folk, torde icke äga berättigande
därest bestämmelsen i övrigt utformas på det sätt utskottet ifrågasatt.

De av utskottet berörda spörsmålen torde böra bli föremål för skyndsam
utredning. Såsom utskottet i sin förut intagna redogörelse erinrat har frågan
om rätten till bären förut behandlats av lagberedningen i dess förslag till
jordabalk. Det är emellertid uppenbart att den med fördel kan vinna sin
lösning utan avvaktan å resultatet av den nya utredning om revision av
jordabalken som enligt vad chefen för justitiedepartementet tillkännagivit
kommer att förberedas. Den särskilda frågan om förbud att skörda omogna
lingon torde icke ha något som helst samband med sistnämnda utredning.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville skyndsamt verkställa utredning i de av utskottet angivna hänseenden samt för riksdagen framlägga det förslag vartill utredningen kan föranleda.

Stockholm den 28 februari 1935.

På första lagutskottets vägnar.

A. ÅKERMAN.

Vid detta ärendes behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Åkerman*, *Öhman**, *Anderson* i Hägelåkra, *Klefbeck*, *Velander*, *Branting**, *Sköldén** och *Karlsson* i Gillberga;

från andra kammaren: herrar *Lindqvist**, *Sjögren* och *Wallerius*, fru *Östlund* samt herrar *Olsson* i Rimforsa, *Olsson* i Mellerud, *Larsson* och *Gardell* i Stenstu.

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herrar *Åkerman*, *Klefbeck*, *Branting*, *Lindqvist* och *Sjögren*, fru *Östlund* samt herr *Olsson* i Mellerud, vilka anfört:

Beträffande först den civilrättsliga frågan om rättigheten att tillgodogöra sig vilt växande skogsbär läser ingen vilja fullständigt beröva menige man hans hävdvunna rätt i nämnda avseende. Utskottsmajoriteten synes också härvidlag ha förordat en lösning av spörsmålet huvudsakligen i enlighet med det förslag, som år 1909 framlades av lagberedningen och gick ut på, att jordägaren skulle äga företräde till bärplockning inom ett avstånd av trehundra meter från hans tomtplats eller trädgård, d. v. s. ett område av minst 60 tunnland. Mot en sådan anordning resa sig dock redan av praktiska skäl stora betänkligheter. Och i tätare bebyggda delar av landet skulle den för övrigt medföra att rätten till »fri» bärplockning så gott som försvunne. Även om såsom påståtts någon gång skulle inträffat att välsituerade personer kommit farande långväga ifrån för att plocka bort bären intill småbrukarens husknutar, hålla vi dock före att den stora mängden av bärplockare uppträda mera försynt och tillhöra helt andra folkgrupper. Framför allt läser väl bärplockning bedrivas av fattigt folk, som därigenom söker förbättra sina torftiga villkor. Man kan då fråga sig, om det verkligen är med billigheten överensstämmande att nu förläna jordägaren, som dock sitter på sin gård, en rätt, som han aldrig förut haft, på bekostnad av verkligt behövande. Och man må väl även spörja om det kan vara klokt att sålunda intensifiera äganderätten. I varje fall synes det oss opåkallat att nu, då en revision av jordabalken i dess helhet står för dörren, utbryta ifrågavarande

spörsmål ur sitt naturliga sammanhang och göra det till föremål för särbehandling.

Vad därefter angår det hushållningstekniska spörsmålet om förbud mot plockning av omogna lingon har detta spörsmål upprepade gånger varit föremål för utredning, varjämte detaljerade lagförslag i ämnet i anledning av skrivelser från riksdagen framlagts. Då frågan emellertid erbjudit utomordentliga svårigheter beträffande den praktiska utformningen, har icke något av de framlagda förslagen lyckats vinna riksdagens bifall. Den motionär, som nu ånyo fört fram spörsmålet, har icke lämnat något som helst nytt uppslag för frågans lösning. Utskottsmajoriteten synes för sin del närmast vilja förorda en bestämmelse, enligt vilken jordägaren skulle äga att hos landsfiskalen i orten utverka förbud vid bötesansvar att skörda omogna lingon å viss mark. Detta förslag synes emellertid minst lika omöjligt att realisera som de tidigare framlagda.

På grund av vad sålunda anförts få vi hemställa,

att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.